У затінку крислатого дуба відпочивав юнак. Поруч — довгий спис, лук і сагайдак із стрілами. Неподалік у траві, біля впольованої сарни, вляглися вірні мисливські пси — теж відпочивали.

На ту пору якраз проходила тут золотокоса Афродіта, богиня кохання. Поглянула Афродіта на юнака і застигла вражена: такого красеня вона не бачила досі навіть серед богів-олімпійців. І світлочола богиня, яка звикла дарувати іншим трепетну квітку кохання, цього разу закохалася сама. Обранця її звали Адонісом, він був сином кіпрського царя.

Відтоді Афродіта майже ніколи не розлучалася з Адонісом. Цілими днями бродили вони квітучими долинами й горами Кіпру, полювали на зайців і сарн, вистежували полохливих оленів. Афродіта перестала навіть навідуватися на Олімп — світле житло всемогутніх богів. Коли зрідка вони ненадовго розлучалися, богиня просила Адоніса берегти себе і не полювати на злих ведмедів, левів і диких кабанів, щоб не сталося лиха.

Та одного разу, коли Афродіти не було поруч, Адонісові собаки виполохали величезного вепра. Запальний мисливець із списом у руках кинувся навперейми розлюченому звірові.

І тут сталося невиправне: вепр несподівано сам кинувся на мисливця і величезними іклами смертельно поранив його.

У невимовній скорботі пішла Афродіта в гори шукати тіло свого коханого. Довго невтішно ридала вона над загиблим.

І печаль її була такою великою, що перетворила Адонісову кров на квіти.

Так збереглася назавжди пам’ять про прекрасного юнака.

Повелитель богів всемогутній Зевс зжалився над богинею кохання. Він наказав Аїдові — цареві печального підземного царства померлих — щороку відпускати Адоніса на землю.

І відтак півроку Адоніс лишається у похмурому царстві тіней, а півроку живе на землі з Афродітою. І кожного разу, коли він повертається на землю, ласкаво гріє сонце, барвисто розквітає природа у весняному святковому вирі. І найяскравіше пломеніє на цьому ранньому святі природи квітка адоніс — сонцесяйний горицвіт.

Схожі міфи зустрічаються в багатьох народів світу. Культ Адоніса — божества рослинності й родючості — виник у фінікійців. Потім його перейняли вавілоняни, перси, греки. Міф, що його ми тут переповіли, грецького походження. На честь божества навесні влаштовували великі гуляння. Святковий обряд ділився на дві частини. Спочатку носили зображення божества, співали журних пісень, грали на флейтах, приносили похоронні жертви. А потім відзначали воскресіння: веселилися, танцювали, бенкетували.

Подібне свято було і в слов’ян — наших предків. Відгомін його знаходимо на Україні ще в минулому столітті. У селах хлопці та дівчата виготовляли опудало, яке жартома називали Коструб оньком, клали його на землю, заквітчували, прикрашали стрічками, співаючи при цьому, а потім урочисто несли до річки чи озера і топили. Після чого починалося веселе гуляння.

Отже, за легендами, квітка горицвіту народилася від великого кохання. Жартуючи, Іван Михайлович каже, що, мабуть, тому вона й стала ліками для хворого серця.

Еге ж, серед лікарських трав горицвіт — знаменитість. Ще б пак! Адже нині, певно, немає у світі жодної аптеки, де б не було ліків, виготовлених із цієї рослини.

Отака слава і призвела до того, що навесні все менше й менше по осонцених схилах загоряється жовтих ліхтариків горицвіту. Тому-то буквально за кілька десятиліть рослина із рядової, звичайної потрапила в розряд рідкісних, навіть занесена до "Червоної книги"…

…Знайомі узвишшя піняться такою первісно ніжною зеленню, що аж очі вбирає. Чіпляючись руками за кущі, ми з Іваном Михайловичем здираємось на стрімкий пагорб. Внизу, біля ставка, сільські хлопчаки позадирали голови на нас: ніяк не второпають, нащо це треба двом поважним дядькам дертися по такій крутизні, коли зовсім поруч є зручна дорога.

А нас цікавив горицвіт. Вірніше, ми прийшли сюди подивитися, скільки його ще залишилося на цих узвишшях.

Крок за кроком обстежуємо схил горба. Тут і там голубіють ніжні квіточки вероніки, біліють маргаритки. На високих стеблах погойдує великими урочисто-золотими голівками жовтець кашубський. На його теплих світлячках мимоволі зупиняєш погляд: чи не горицвіт? Не диво, бо ж і горицвіт із родини жовтецевих.

А горицвіт усе не попадається.

Носаль розводить руками:

— Тут же колись його було, хоч косою коси. Як зацвіте — крутосхил палахкотить вогнем.

Зникає горицвіт. А тим часом торговці лікарськими рослинами щороку виносять на базар усе більше й більше пучечків цього цілющого зілля. "Що йому станеться? — кажуть. — Наступної весни знову відросте".

Так, горицвіт відростає. Але тільки в тому разі, коли його акуратно зрізувати та й то не кожного року. А якщо зривати, то виривається трава разом з вершками кореневища, де саме містяться бруньки, з яких відновлюється рослина. Отож де вже тут до відростання!

Не вельми спритно горицвіт розмножується й насінням. Хоч цвіту з’являється на кущах нібито й рясно, та що з того? Адже, по-перше, насіння зав’язується далеко не в усіх квіток, по-друге, воно має низьку схожість і дуже чутливе до примх погоди. Щоб з дрібнісінької насінинки зазеленіла рослина, потрібний певний збіг умов: насінинка має впасти не на траву, а в грунт, цей грунт має бути вологим, у липні-серпні не повинно бути засухи і так далі. Горицвіт — досить тендітна рослина, а тому не тільки не обживає нових ділянок, а й зі старих зникає.

Особливо швидко зникає горицвіт у тих місцях, де випасають худобу. І зовсім не тому, що до смаку тваринам. Навпаки — ні корови, ні коні, ні всяка інша худобина його не їсть. Рослина просто боїться витоптування.

Зате скошування для горицвіту не страшне. Бо на той час, коли починається сінокіс, рослина встигає відцвісти і обсіменитися, і її стебло уже саме починає відмирати.

Зараз у багатьох країнах пробують розводити горицвіт, для нього відводять ділянки, доглядають, підживлюють. Кажуть, приживається непогано і росте. Але люди, що знаються на травах, стверджують, ніби горицвіт, вирощений в таких умовах, тобто окультурений, не має тієї сили, що дикий.

…Ідемо схилом яру. Я раптом зирк — прямо переді мною пломенить велика золотисто-жовта квітка. Пломенить крапля Адонісової крові. Не стримуюся:

— Є! — гукаю зраділо. — Знайшов!

Якийсь час милуємося знахідкою. Потім Носаль набирає жменю землі з ближнього кротовиння і розгортає під рослиною: коли вона відцвіте і дозріє насіння, то воно впаде в м’яку землю і в нього буде куди більше шансів прорости. А згодом, можливо, тут не одна квітка загориться. Бо хоч Носаль і стверджує, що назва горицвіту походить від слова "гора", тобто вказує на те, що рослина ця полюбляє пагорби, та мені більше віриться, що в основу лягло слово "горіти".

Місце виявилося щасливим. Неподалік ми знайшли ще кілька десятків рослинок горицвіту. На жаль, розквітлого більше не зустрілося.

Набродившись вволю по зеленопінних узвишшях, спускаємося вниз до джерела, що б’є під тополями. Дивимося здалеку на знайомий схил яру — палає жовтий ліхтарик.

Гори, цвіте!